proLékaře.cz | 12.11.2026

Odhalení pamětní desky prof. MUDr. Josefa Janků (1886–1960)

Občané Chrastavce u Svitav dne 19. 7. 2008 uctili památku svého rodáka odhalením pamětní desky. Dobře zorganizované místní akce se zúčastnil značný počet lidí.

Profesor MUDr. Josef Janků se narodil v Chrastavci u Svitav jako syn rolníka. Po studiích na gymnáziu v Litomyšli absolvoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a po promoci v roce 1912 nastoupil na českou oční kliniku profesora Deyla. Po první světové válce se stal konziliářem očních chorob v nemocnici na Královských Vinohradech, kde vybudoval oční oddělení a posléze kliniku. Tady působil jako profesor do roku 1959, kdy odešel do důchodu.

Jeho vědecká činnost byla od počátku zaměřena na projevy kongenitálních anomálií u člověka.

V roce 1922 se mu naskytla příležitost sledovat a posléze se účastnit pitvy dítěte s enormním hydrocefalem. Tehdy byla v literatuře neprávem ložiska v krajině žluté skvrny na obou očích nazývána „coloboma maculae luteae congenitale“.

V histologických preparátech Janků prokázal sporocysty, tedy parazitární podstatu. Svou práci důkladně doloženou kreslenou barevnou dokumentací publikoval v roce 1923 v Časopise lékařů českých. Šlo o jeden z nejdůležitějších objevů té doby – toxoplazmózy lidského oka s mikroskopickým nálezem parazita v sítnici.

Zůstalo úkolem určit objeveného parazita, což v tehdejší době nebylo možné. Parazitologie jako vědecká disciplina tehdy neexistovala a parazitární afekce byly řazeny pod patologického anatoma, stejně jako tomu bylo s bakteriologií či imunologií. V roce 1924 se Janků setkal s Levaditim, tehdejším předním mikrobiologem z Paříže. Ten si preparáty prohlédnul a blahopřál Janků k prvenství nálezu parazita u člověka. Identifikovat však parazita nemohl. Parazitární nález v lidském oku byl publikován česky a zůstal zcela nepovšimnut. Teprve zvolna po druhé světové válce se průkaz parazita v lidské sítnici jako prioritní práce Janků dostává do povědomí světové literatury. Smutné je, že pochopení a uznání důležitosti objevu zůstalo dlouho v našich vědeckých kruzích nepoznáno a jak Janků vzpomínal, bylo spojeno s mnohou hořkostí.

Profesor Janků byl za svou světově významnou prioritní práci v roce 1956 vyznamenán Zlatou medailí Jana Ev. Purkyně.

Prof. MUDr. J. Kolín, DrSc.